

Oli Rza XOLOFLİ

"Mollanın connetdən govulması" bekəyasi son qırınında sərətə ayaq aqmış dini fanatizm, avamlıq eleyhinyazlılmış əsər kimi qəbul olunsa da, burada osasın insanın insana yarasaşyan, insanlıq laiyiq olmayan yabançı keyfiyyətləri ifşa olunur. Doğrudur, əsər yumuristik üslubda yazılırdı, mülliif ölüdürük satırı elementləndirdi bəcərili yaralarını, qəhrəmanın kimiliyini comittiyat kifayat qəder tətbiq etirdi. Əzrayılın bacısı oğlu ona yaxınlaşdırıb. Tanrının hüzuruna getmek tölobunu deydi, özünü itirmir, casərətənən sonadı isteyir, kimliyini soruşur. Əzrayılın bacısı oğlu "kimlik sonadı" ni verir. Molla Əzrayılın bacısı olduğunu kimliyini sonodına baxanda dizləri titirir, halbuki, o, işqli dünyada olanda deydi ki, "mon Allahdan başqa heç kimdən, heç Əzrayılın bacısı oğlunda da qorxmuram". Burada mülliif əsər sonadı "kimlik sonadı" adlanırdı. Şəxsiyyəti vəsiqəsi demir, pasport ifadəsi İslətmir. Zənimco, mülliif burada "şəxsiyyəti vəsiqəsi" termininin düzgün olduğunu söylədi.

Ön mütəxəlli yollarla adamların az qala inanc yerinə çevrilmiş "qəhrəman" məllətləri möşəl olur. O, adamların zəfər yeri yaxşı bildiyindən və on basılıcası, insanların doğma və aziz adamlarının olimplarına həssaslaşdı, yanşalarından istifadə edərək hüzünlü gülərlərə canfəsanlıq edir, cəyananlıq göstərir. Bələliklə, nəinki öz kəndində, hətta qəsəbə kəndində də rəğəb qazanır, tamir. Təbiətdən olan idbar keyfiyyətlər üzə çıxıqla dərəcədə məşhurlarla. Mülliifin təbircə desək, "bir az sorgöz", qarınqulu, mənəfət-pərəs olmasının artan nüfuzunu kələrgəsindən olur. Get gedə dərəcədə qızıl-qızıl açır. Arvadı öləndən sonra özündən 20 yaşı kiçik bir qızla da evlənir. Hələ uzad kənddə bir arvad da saxlamışdır bacarı.

Mülliif mollanın adını əsərin axırında qəksə də, bir bəzən başdır "qəhrəmanımız" idə adı işlənə, yaqın ki, "ruhi şad olar". Bəli, Molla Niyzox çoxlarını dönyaya yola sala-sala bıdünyada kefirin sərmakdə davam etsə, obidi dünyaya səbədi olmayan yolu bıbüñün onun üçün dərda qurtarır.

Yünsaq şəkər, mülliif öz qəhrəmani üçün connetə qapı açır. Molla Niyzox connetə görkündürkəndən sonra, comittiyətin böhrəni xoziyyətindən istifadə edərək ayaq açañatımı təməz qədəfənən isteyib. Yumorlu təsvirləri ilə əsərlərin manavı müñihini işğal edən və insana yarasaşyan eməlləri də, dini porda olaqər qəbul edib əsərlərin inancından sıfı-istifadə ilə yaralarına hallarını da ifşa edəfənən gözərdir.

Molla Niyzox işqli dünyada homişə insənlərə deydi ki, Tanrı adətoluditidir, həqiqi bilindir, on basılıcası, gunahları bağışlayındır. Indi də o, Tanrının güñahları bağışlamاق qüdrətindən güñomko idı. Həqiqətən Tanrı onu güñahlarını müəyyən şərəfə bağışlamاق qorarına gəlin. Onu toxəndən Əzrayılın bacısı oğlu vəsiqəsi ilə işqli dünyaya qatarı.

KİNA YƏNİN HƏDƏFİ,

yaxud dinə möhtəkir münasibətin ifşası

Burada sözərəsi bir möqəmə diqqət yetirmək istədim. Əzrayılın bacısı oğlu ona yaxınlaşdırıb. Tanrının hüzuruna getmek tölobunu deydi, özünü itirmir, casərətənən sonadı isteyir, kimliyini soruşur. Əzrayılın bacısı oğlu "kimlik sonadı" ni verir. Molla Əzrayılın bacısı olduğunu kimliyini sonodına baxanda dizləri titirir, halbuki, o, işqli dünyada olanda deydi ki, "mon Allahdan başqa heç kimdən, heç Əzrayılın bacısı oğlunda da qorxmuram". Burada mülliif əsər sonadı "kimlik sonadı" adlanırdı. Şəxsiyyəti vəsiqəsi demir, pasport ifadəsi İslətmir. Zənimco, mülliif burada "şəxsiyyəti vəsiqəsi" termininin düzgün olduğunu söylədi.

Bir qodər ədəbi-tarixi görüşləri da yada salmaq yerinə düşərdi: Mirzo Cəlil və onun «Molla Nəsroddin» jurnalı, M.Ə.Sabir və «Həqiqət»... bir sənət, Əbdürəhim bay Haqverdiyev, Noriman Norimanov... və digərlərin dinc möhtəkirliyə qarşı mübarizələri dinc fanatizmə münasibətə qotiqiyollı mövqələri cənəx döyərədən ömrökələri ilə gözlərəmiz onluq galır.

Ə.Haqverdiyevin "Xortdanın cohnənmə məktubları" "Mollanın connetdən givləşmə" həkayesini oxuyarkən yata düşür. Xüsusiş: "Odabaşının həkayəsi" cohnənmən tosvirində qodər canlıdır ki, sanki hor birimiz Odabaşının yanında insanın bu dünyadakı gunahlarına görə o dünyada ona verilən coşanın canlı şahidi olur. İŞ burasındadır ki, İsaخan solğunluğun yoluñ yaradıcılıqla davam etdirir. Odabaşı (Ə.Haqverdiyev) cohnənməni bizo üzvələri özü, bütün döşənşörələri göstərdiyi kimi, İsaخan da o biri dünyaya bizo bütün canlılığı ilə göstərir, ancaq connetin timşaldır.

Əlbəttə, ister klassiklər, ister isə İsaخandən böyük hərbi təməz qədəfənən işlər, connetin onzəl qoşusundan bəz Molla Niyzox bu dünyadakı tozagazasını dərəcədən qorur. Nekə ci, Ə.Haqverdiyevin cohnənməlik qohramanları connetin dövründür.

İsaخan çox maraqlı, ölü dənərətə ifadə torzılı cohnənməni dənərətən işlər.

Klassiklərdə "xəz" anlımlı güclüdür: Üstələk, cohnənmə xozi işlər bırga aldanımdı, işləşən işlər, əsərlər, yançılıqlarla bılgəcək oxucuya analırdı ki, bütün bunların hamisə cofengiyatdır, insanların avamlıqlarından istifadə edərək orlarda saxlamax, onların avamlıqlarından irali gelən mütiyyindən istifadə edərək qazanc məqsədi güdürlər. Əlbəttə, səhəb hılyəgər və yalançı işlər, connetin xadimlərindən gedir.

İsaخan ci alımlı qarşı-qarşıya qoşur. O biri dünyadakı connetin bıdünyadakı connetin müqayisəsinini verir. Ancaq bu müqayisələrə qodər, o qohramanının manevi mühit üçün əhəmiyyəti obraz gücündən görünür. Sənədli qədərək dolğuluların monzorosunu, xüsusiş, diqqətən çırak. Başqa sözlə, konkret olaraq belə bir suala cavab vermək isteyir ki, nəcəfur, monen azad əsərlərin içindən Molla Niyzoxun dolğulub boy-başa çatır? Bir az da diqqətsizdir, əsərlə, Molla Niyzox öz müasirlerinin düşüncəsindən bıdünyasına ömərini çəkmişdir. Yeni avvalədən Molla Niyzox yox idir. Amma zəmanətin deyimləsi fonundu yahəsən Molla Niyzox da rövür. Bunun üzün mülliif hamin mühiti - Molla Niyzox mühünti real cizgiləri diqqətən çırak. "Gürçüstanın uçgar adlı kəndindən bırdən bir molla vardi. O, kənddə molallıq edən yeganə adam idi. Bir neçə cavın uşaqlarında da molallığın bazi elementləri öyrəntidən və bu yolla kənddə bütün yaş mərasimlərinə yola salırdı. Bazi xosagalmış xüsusişlər əlsərə olsa da (yəmək gərəndə nəfsini saxlayıbmırı, bizi az da sorgə id), heç vaxt ölü sabıhlərinə incitmər, onla rəz salımcığa calışır. Hətta qəbiristanlığında daşın zamanı canfəsanlıq göstərir, bəzən ölü sabıhlərinə yuxarı adamlı kimin ölü qəbrə düşür, ölünlərin yeri şəxşən rəhbərliyindədir. Məhz bu xüsusişlərinə məlumatla kənd camaatı arasından xeyli hörmət qazandırılmışdır. Yavaş-yavşən onu qoşun kəndlərə və bəzən nəşbatın uzaq kəndlərə də davat etməyi başladırlar. Bu minvalədə molla kifayat qəder var-dövlət toplaşması və kəndin zəngin adamlarından birinə

çərviləmişdi. Atıq elə olmuşdu ki, mol-la yas mərasimlərində ikinci planda durur, bütün işləri onun sagırdılari ha-yata keçirirdilər. Anma gəlir, tabii ki, məllənən cibinə gedirdi. Kənd camaatı da, kənddə başqa molla onlادığında gərə, ona müsəvər mənada, yaridögü-rü-yarmıचchü hörmət göstərirdilər. Molla da bu vəziyyətdən işharətən iftədə edir, eys-işrat işçindən yaşayır. Arvadı öləndən sonra özündən iyrimi yaş cavab bir qızla evləndi. Deyilən gərə, hələ uzaq kəndlərdən birində də başqa bir arvad saxlavıdır. Bu, parlaqlıq, olsın, bütüv bir epoxanın monzorosunu tqidim edir. Molla Niyzox nece peydə olur, nece yaşayır, məqsədi dənələb, insanları hansı hissələrindən istifadə etir. Odabaşı (Ə.Haqverdiyev) cohnənməni bizo üzvələri, təbii, bütün döşənşörələri göstərdiyi kimi, İsaخan da o biri dünyaya bizo bütün canlılığı ilə göstərir, ancaq connetin timşaldır.

İsaخan təsvirlərə oxucunu yormur, çox ustalığı monzorordon-monzoroya çevik döyməşmələr keçir. Və beləlik-lə, connetin onzəl qoşusundan bəz Molla Niyzox bu dünyadakı tozagazasını dərəcədən qorur. Nekə ci, Ə.Haqverdiyevin cohnənməlik qohramanları connetin dövründür.

İsaخan çox maraqlı, ölü dənərətə ifadə torzılı cohnənməni dənərətən işlər.

Klassiklərdə "xəz" anlımlı güclüdür: Üstələk, cohnənmə xozi işlər bırga aldanımdı, işləşən işlər, yançılıqlarla bılgəcək oxucuya analırdı ki, bütün bunların hamisə cofengiyatdır, insanların avamlıqlarından istifadə edərək orlarda saxlamax, onların avamlıqlarından irali gelən mütiyyindən istifadə edərək qazanc məqsədi güdürlər. Əlbəttə, səhəb hılyəgər və yalançı işlər, connetin xadimlərindən gedir. İllər keçdi. Molla xastalıban öldü. Onu hörmətən son mənzilə yola salırdı. Nə qodər olmasa, kəndin asas mollası idi... Molla connet dəsəd. Həmisi onu boyük həvalə təsvir etdiydi connet - vəsil ağac, ağacın altından aran袖, bul, şərbət çayları, connet quşlarının cəh-cəh vur-dug, qızıçılık bag-bağça, budagları yera dəvan hər cür meyva ağacılar, hər birinən dərda dəltindən min cür naz-nəmət dizilmüş taxtlar, dəha nələr, nələr... onun gözlərinin qabağındır idi. Hor gın vəge onun kef maklisləri, qul-luq edən gənc, gözəl hərbi - har şey şəxşənərdəki kim". Lap Ə.Haqverdiyevin "Xortdanın cohnənmə məktubları"ndan müvafiq möqəmələr, xüsusiş "Odabaşının həkayəsi"ndəki Allah dəvəminin artıq qeyd etdiyim dəhsətlərini yada salan monzorordır. Ancaq oksıno, burada cohnənmə xozi, connet görür. Yeni mülliif tərsinə tosvir əsulundan məhsətə istifadə edib və bəzər barutoq axtırımdı.

(Davamı 9-cu sahifədə)

(Əvvəli 8-ci sahifədə)

Tosvir o qeder canlıdır ki, oxucunu
bi zəvqdon mohrən etmək istərmək.
"Ən əsas da o id ki, burada hər şey
pulsuz idi. Pəl xərcimləndir, mollaya
cənnət düşməyin əziz qadır ləzzət
verirdi. Amma o, el bilirdi ki, burada da
hər şey ver üzündəki kimidir, mollaya
no istəsə, edə bilər. Axi yer üzündəri
pluna minnət, pulun varsa, ləp məscid-
də... Mollə düşincənlərdən dikkəsində.
Molla burda şəhərgölüyündən qal-
mirdi, başlarında ona mevja, şərhət geti-
rin huriya kobud şəxkildə satışmaq
əql-qol atmışdı. Huri avəlcədə mallənm
zarafat etdiyi düşmür, ciddi reaksi-
ya verirdi. Mollə getdiğəcək hodının
əşməyə başlıdı. Huri bir neçə daş xar-
borduları etdi, molla is əşkəndi, ki, al
çıkmadı. Axırdı huri məcbur olub
molladən sıxayı etdi. Sıxayı bir neçə
instansiyanı keçəndən sonra galib Tan-
rıya çatdı. Tanrı qazabınan sonra emi etdi
ki, məlləm onun hüzurunu gatırırsın.
Mollən göytürdilər. Tanrı tərəfəsində
onun üzündə həbi, bir söz də sörüşmədi
(sifitindən xoş galmamışdı), birba-
şa cası kəsdi: "Günahın yuvaq
üçün bir şərs verilsin, son daş smogə
çökülsin. İki günlüyüñ ver üzəmə
göndərsin. Onu tanıva bilsək bütün
insanlardan gelin saxlanılsın. Ailə
üzvlərin, qohum-əqrəbəsin kanadarı
ılızla bilər, ünsiyyatı girmək isə ya-
sادır". Höküm oxunduqca malləmn
rangı qəçir, haldan-haldan düşürdi. Na-

razi tosadıfü yaratmayıib. Elo bu dünyada da Özayrın bacısı oglanları var ki, gözlerimiz öndüründür. Ömlerriye da yaxşı görük. Holo üstülel onları bir qırq qırq mütökkil adıllara da tanrıyır. Özayrın qardaşı oğlu, Özayrın novası. Özayrın dostunun kurokoni... vo s. Comiyito'da insanların qorxu altında, insanların monovî mühitinin azadığını hodd güyselmesindən Özayrın yaxın olan kimşolarnı xidimoti de danımlardır. Bu da yüzünçün xüsusi kinayosdır ki, comiyit hadisoloruno bıçırıcıdır, kinayosdır.

Molla Nişay ilk baxışından gördündü kimi, sadoluvan adam deyil. O, son doruso mürrokob xıslılıtı simadır. Ağrı, çotinliklöründen çıxmaghan min bir yoluñ bulur. Başqa sözü, lap lazın golsa, Əzrayılın bacısı oğluna da asanlıq yola tıpa bilər. Əlbottuo, Molla Nişay bu dünyadakı Əzrayılın bacısı oğlanları nozordu tutur. Onun düşünsünə goro, ola bilməz ki, o dünyadakı Əzrayılın da bacısı oğluna yol tapmaq mümkün olmasın.

Molla Niyazın bütün hiyologılıklarına, hadislerinden baş çıkmaya üçlü xüsusi çevikliği malik olmasına baxmayaraq, töbütinden bir qorxaqlıq da var. Axi hem riħħan, hem menaqiġosid, amali qarışsq, aydın olmayan insanlarin töbütinden qorxaqlıq işbin halid. Ona görə do o, bıldıral hal ki, her şey - hem bu dünyada, hem de o dünyada Tanrınnın iradisında hâl olunur.

Ancaq qayıdanda gözlerino inanmir. Çünki onun kasib gördüyü adamlar maddi cohetdon çok böyük imkanlara sahib olmuşdular. İndiki tebirliri desok, horonin bir neçə obyekti vardi. Hom de elə homın obyektlərin adları «connot» sözü ilə etiketləndirildi; «Connöt gölü», «Connat restoran», «Connöt alımını» vs. və i.a.

Müellifin ıslottediği, işletmediyi «Cennet» epiteti adlar Molla Niyazda tokco adı ilo töoccüb doğurmur, hem de mahiyotilo töaccüb doğurur. Son demə, cənnət elə bu dünyadan özü imis - Molla Niyaz bəlo düşüür.

Gördündü ki, İsaax öz «molasını kendine da qatıyr. O, kendini neco dayısındıra görür. Hott'unun zamanında varlı olanın nece tozlaşdırıldısu du müşahid edir. Burada bir Qılı Hosan obrazı da diqqət çökür. Demek, keçmiş dovrün varlı-Qılı Hosanı yemen zamanı girdişden, tohor-tövünden bas çıxarımadığı iləsə ugrayır. Kasib olub, olundan var-dövləti çıxb, nimdas paltdarla maclısin aşığından aylasorlub vaxt onun üçün saxlanan yuxarı basa-hosratlı laxır. Bununla da müslif kapitalizm comiyötün gözlonlmazıklärımıq diqqət çökür. Hər haldə moladala belə bir inanı yaranır ki, demokrasi insanları da connat yarada bilarlar. Və belə bu dünyada yaradılmış connat olsalar da, bəciyi dünyada yaradılmış comiyötən hec da asası devil, daba uxvarıd.

lütfü sayesinde o, Əzryılın bacısı oğlunun xidməti ilə tozodon bu dünyaya qayıdır. Yenə da ayrı-ayrı məqamlarda əz xisletin unutmur, yenə idarətötürməni bürüza verir. Qarınqulub, tamaharlı kim keşfiyyatları ilə tozodon qayıtdığı dünyada islah olunmazlığı göstərir.

Yuxarıda möqamını saxladığımız Karonavirusun birinci vira bıda yada düşür. Mülliif dünyani silköloyen beləni yaşa salır. Ona solhlonkar mütabənə hənsi noticolar vero biləcəyini göstərir. İnsanların məscidə yeməyo aludalarqaraların yaddan çıxarmalarına, bir sərzsözlü, montqışz todlarının gülüs doğurduğunu qisaca epizodlara töqdim edir. Toftorüttə varımaq üçün bu-nun üstündən keçirir. Ancaq mülliifin dəhə ciddi bir möqam olaraq Karonavirus obrazının müriacütünə sobabını təmildür. Sanki mülliif təbatiyin baslıcasından forqlı olaraq comityayıntımsın tinsalında faciəssüm olunan karonavirus adlı belənin neccə tohikiliğünü diqqət gözmək istoyır. Molla Niyaz özü, öslindo, karonavirusdur. Bölkə do, mülliif Karonavirusun obrazının yazılıgotmırka Molla Niyazın comityayıntımdı kimliyini üzə çıxarmag istöyib.

Ümumiyyotlo, karonavirusla bağlı, maska ohvalatı ile bağlı, yas morasıının tamtoqları moqamları ile bağlı hissələri, parçaları yazıcı gotirkomoxucu düşüncəsi üçün daha geniş imkanlar açarı. Ancaq biz məhdud imkanlar içerisinde islədiyimizdən bütün bəndlərin üstündən sükutlu keçirik.

Yuxarda Allah cozasının bəzi möqamlarında işləşmişdir. Molla Niyaz ozozdon dünyaya qaytarıldan ona aراسıla, doğmalarıyla görüşmək şansı verilir. Çünki o, tozodon dünyaya qaytandından öz doğmalarının gözünə görünə bilməzdə, istəsə da görinə bilməzdə. Bu da ümumiyyətlə, cinayət gərə (osorda günahlara görə), canunun cozasından fərqli olaraq Allâhın cozaşın bəttarlıvdən xəber verir.

Notica olaraq bir başqa kolma de qeyd etmək olar; müllif son noticədə cəmiyyəti menən qırıcıdan insanları əsl koronavirus, bəlkə, ondan da töhüküli virus hesab edir. Və üstünlük onu la qeyd edir ki, onun vaksini zamanı təmam cəmiyyətin öz töbütəti hazırla-
bilər.

Ösor o qədər da nikbin notlarla bitmir. Baxmayaraq ki, Molla Niyaz kimi damlar, yeni comiyyətin karonavirüsünü cəhənnomlik olur. Ancaq Molla Niyazdan sonra onun köndindən ögər dələ demək mümkünsə, yeni Molla

İsaxan cemiyetin taleyini düşünün

İsakulun emməyindən tərəfən dayanmış
ikimi "Mollanın connatdan qo-
şulması" həkayəsində casarətli idəya-
rılı iörlü sürüb. Öz ideyaları ilə gün-
cəmdə dayanmaq istəyində olmaya-
q, ancaq gündəm üçün vacib mö-
vamları yazıçı gotirməyə çəkmişim.

oyat manzı bir de verilsəydi, və onun məmən, neçə yaşardırmış. Eyi kəskin məmən, özündən əzadlıqları, özünü başqalarının üstü tutğalar, özünü başına göləndərden xəbərsiz kimi aparır. Bu fani inyanın eys-İbrahimin uyvanları! Bilin ki, "Allah Allahın qızıl qaynarlıqları bilsər, və seyi görür". Bu, təkəy həqiqətlərinə qədərincən yaşayan Molla Nizami düşüncələri deyil, yəni həqiqətlər qarşısında imtahandan sinq dələrlərin hamısının canatdırıdır.

Görünür, Allahın şansı da tükenmez deyil.

KİNA YƏNİN HƏDƏFİ, *yaxud dinə möhtəkir münasibətin ifşası*

hayat, höküm oxundu va molla suyu siizülmüş halda (bir torşadır da çohmazma gondırılmışdır) üçün sevinirdi) otaya geldi". Axi şəhər olunur, sonin üçün artı na gorokdır? Connottə sondan pol alımların, hər carı hənsiz - mənvi tələbatın hamısı bur yalnız qeyri-insani tələbatın qarşısında soddı çəkilib. Özün də bilsərin ki, bu seddi, bu qaydanı, bu xotti keçən mütləq coza-laına bilərsən. Axi son bilimsən ki, connot da Allähin itixiyarında olan bir mənəvəni və bu mənəvəndən hər hansı bir əmləm onu digətindən kənarlaşdırıb. Demək, son bu dünyadakı qeyri-insani emməllərindən xilas olıbilmirsən. Unudursan ki, Allah soni connottə ona görə göndərməyib ki, son hoqiqotun Allah adımı olımsın. Yox, buna görə devil, Allah soni ona görə connata, göndərən, onlarıñ insanlar sənə inanırlar. Göndərən ki, insanlar bildim ki, son connotlikson. Başqa sözü, ri-yakarlılığından insanların kifayət qodur gizliyə bildim. Bir çox insanlar isə ilə hesab edirklər ki, sonin avazla oxuduğun "Quran"-ın savablari ilə mütləq connoto gedərsən. Axi insanlar bu avazı çıxırdıb rubən saflar, toz-mızlınırıldır. Hesab edirklər ki, bu avazla "Quran"-ı oxuyan insan özü onlardan da artıq sadır, tomizdir, və o dünyada onların yeri connotdır. Demək, Allah Molla Niyazi özün yox, ona inanınan insanların inamına hörmət olaməti olaraq Molla Niyazi connottə rəya bilib.

Belki de, Molla Niyaz omini-amanlıq içinde olsa da, bu dünyadaki insanların görüp bilmədiyi, amma onların gözlorının qabağında törtdüyü yaramaz emməlli connoisseur də davam etdirir. Bir-bir-iki möqəm var ki, gərək ona açıq münasibət bildirir. Birincisi, Əzrayınlı başçı oğlu obrası diqqəti cəkir. Müallif ətivayın bu ob-

bir halda o, camata bu cür tolqını lirdi), buna baxmayaqar, yeno da zrayınlı bacısı ogluna yol tapmaq qazandı fikirşilər: «Eşyayı çıxardılar, zıratlı bacısı oğlu gollarına yana açı». Har iki taxınan bes meir üzünlükləri bir qazaqdan beş peyda olurdu. O, ollanın sol qanadının altına alıb havaya qalxdı. Molla üründən düşündü: «Bu da sənə canat. Burda da bur şey a yer üzündəki kimidir. Bax Əzräil ət oturub cəzahnamədə, oranı idarə etir, bacısı oğlu da connadı at. Qaynar. Dünən işi belədir də! Kasıb-zıratlı bacısı oğlu ilə dost ollaşdım, qanadlarıstäriq yaşamasaq qıymatlı ardi. Yer üzündə da belə deylər!» Həzirin birinə qanadı altında yaşıyır. Mən min qızından öksürük ki? Bir geyimləydim, onuñla dostlaşacam». Ürəndən keçən bikişlər onu yenice bir dördər rahatlamışdı ki, Əzräil bacısı gollanın səsi mellanlı şikrindən avrırdı.

Zəjdik. Duz 48 saat sonra bürda ol, qazıka, haad!" Bu son iki söz elə bir tonasında idi deyildi ki, mollanı yena mərəmət tətvi. Nəsə demək istədi, lakin qısqıa hilmədi, sözü böyükəndə qaldı. İrəvanlı bacısı oğlu bir göz gırpmışın yox olduğunu, Belislilə, İsaxan hekâsının qəhrəmanlıq hom o dünayda, dom o dünaydan qırxaşdır bu dünyaya golüşində müxtəlif psixoloji durumlar salır. Və homun buruşturduğu bizzət Niyazi yenə diri görürük, cəvikkirürük. Bütün situasiyalarda özünüň etmek, qoruyub-saxlamaq üçün olsunuñ gösəfir.

Molla Niyyaz tozeden dünyaya qadanda zamanı doyişmiş görür. Maqlidir ki (hem de çok realıqla uzlaşın maqamdır), Molla Niyyaz dünyani işk edip gedende insanlar nisbeten işib idil, günamları mehdüp idi, onların içində varlısı Molla Niyyaz idi.

Mollani cozañlandırmış Isaxanın
məqsədi deyil. Bir mülliəf olaraq Isaxanın
məqsədi odur ki, hamı başa düş-
kın, hoyatda yaşadığı iztirabları, hor
kox özümüli qazanır. İndi molla bu
dünyada neyo şəxşmiş, buna dünyada
neko köçmüdü, hələ Allahın güzəsi
ol (olbatto, insanların mollanın con-
nəcəli olmaq inanına görə) connətə də
düşümdür. Bəs nece oldu ki, o, conno-
ti oländən buraxdır? Connati Allah onun
olindən albiv öznü də təzəden bu
şəxşin gəndəri. Bu, Molla Niyaż
məqsədi dediyi kimi, ikinci şans
dı. Bu şənəndə gurok, obhorelova
biydi. Amma tövüs kii, Molla Niyaż
yeno bundan obhorelo bilmir. Bu
dünyadakı günahaların (olbatto, ikinci
sənəndə günahaların, yəni buna dünyaya
gətirildikdən sonra qazandığı günah-
alarını) mülliəfin remzi olaraq yazuşa
gotirdiyi karonavins obrası ilə o dü-
nyaya təzəden aparır. Bu barədə bir qo-

Elbette, insanın torbıya olunmasıyla bağlı pedagoqların, filosofların ve müteşebbirlerinin forqları var. Beşizlerin düşünür ki, insan ısrarı olaraq yaşadığı keyfiyeti ömrünün akırına kimseyi qoruyub saxlayır. Amma pedagoqların filosofların öksürüşüyle bir edir ki, insan torbıya olundur. O, müneyyin moqamlarında hayatı dök eder, söyleyebilir, duysayı bilar. Keçmiş yazılarında adım adım özdüyümiz Jan Valjan obrazının bir daha xatırlatmaq olar.

Ancak Isaxanın bu osorında toprınların bela bir mihilizm özünü gösterir: Molla Niyyaz torbıya olunan devlî vo zünûnunu daşıyıcılığı olduğu keyfîyyetlerini dansa dünyada yaşamasından asılı olmayarak, qotiqyan itirmir, dayışır. Bemâlik, Molla Niyyaz ikinci şans alır, Allahın qudratını görüp, Özrayının basılığını olsa yidmat ettiğir. Allahın basılığını olsa yidmat ettiğir.